

Kur'ân-ı Kerîm Tilâveti Hakkında Sünnet-i Nebeviyye*

Halîm Sâbit Şîbây**

Haz: Ali Çiftci

Öğr. Gör. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Kur'an-ı Kerim Okuma ve Kıraat İlmi Anabilimdalı Öğretim Görevlisi
aciftci@selcuk.edu.tr

Atf

Halîm Sâbit Şîbây Haz. Ali Çiftci, Kur'ân-ı Kerîm Tilâveti Hakkında Sünnet-i Nebeviyye, Marife, Bahar 2012, ss. 216-219

* Halim Sabit Şibay, "Kur'ân-ı Kerim Tilâveti Hakkında Sünnet-i Nebeviyye", *İslâm Mecmuası*, Dersâadet Matbaa-i Hayriyye ve Şürekâsı, C. I, 1330-1333, s. 7-10. (Metnin orijinal dili korunmaya çalışılmış; gece, idinmişti, itmişti vb. kelimelerin günümüz kullanımları esas alınarak imlâ ve yazıma müdahale edilmeden günümüz Türkçe'sine aktarılmıştır. Ayrıca metinde geçen hadislerin kaynakları tarafımızca belirtilmiştir.)

** Halim Sabit Şibay, 1883'te Kazan'da Şimbir vilayetine bağlı Küçüktarhanlı köyünde doğmuştur. İlk ve orta öğrenimini Samerra şehrinde yapmıştır. 1901'de İstanbul'a gelmiştir. Önce Mercan İdâdisi'ni bitirmiş sonra Dârü'l-Funûn İlahiyat şubesinden 1910'da mezun olmuştur. 1915-1919 arası Edebiyat Fakültesi'nin çeşitli kürsülerinde görev yapmıştır. 1919-1939 yıllarında ticari faaliyetlerde bulunmuştur. Birçok batı ülkesine seyahat yapmıştır. Onun asıl ilmi faaliyeti 1914 ile 1918 yılları arasında 63 sayı olarak yayımladığı İslam Mecmuası'nda görülür. Bu mecmuadaki yazılarında eğitimin modernleşmesi, dil birliği ve milli vicdan konularını ele almıştır. Dinin asıl şekline döndürülmesi hususunda yazılar kaleme alan düşünürümüz hutbelerin de halk tarafından anlaşılması için Türkçe okunması gerektiği üzerinde durmuştur. Bu yüzden Modernist-İslamcı, Türkçü-İslamcı olarak nitelendirilmiştir. "Dinli bir hayat, hayatlı bir din" prensibinden hareketle İslam'a yeni bir yorum getirme fikrini benimseyenler arasında yer almıştır. 1946'da Ankara'da vefat etmiştir.

Eserleri: *Amel-i İlmihal*, *Ulema ve Talebe-i Ulum Efendilere*, *İslah-ı Medaris Münasebetiyle*, *Tevcid-i Fennî*, *Şakirtlik Alemi*, *Cennet Malda Değil*, *Kur'an'a Doğru* (Bu eser yazılmış ancak yayımlanmamıştır), MEB. *İslam Ansiklopedisi*'nde "Cennet", "Cehennem", "Azimet", "Bakillâni", "Beraet", "Cihad", "Ebu Hanife", "Azrail" maddelerini yazmıştır. *Sırat-ı Müstakim*, *Kırım Mecmuası*, *Hikmet ve Türk Yurdu* gibi dergilerde makaleler yazmıştır. (Ayrıntılı bilgi için bk. Birinci, Ali-Çavdar, Tuba, *DİA*, İstanbul, 1997, XV, 336-337.)

Rasûl-i Ekrem efendimiz hazretleri her gün bir hizb¹ kadar Kur'ân-ı Kerîm okumayı vazife edinmişlerdi. Büyük bir mani olmadıkça bu mübarek vazifelerini hiçbir vakit terk etmezlerdi. Kırâ'at esnasında tertile, medlere ve vakıflara riayet eder, her kelimeyi ayrı ayrı gayet açık olarak telaffuz buyururlardı. Mübârek âyetleri fem-i saâdetinden işiterek ezberlemek kâbil oluyordu.

Kur'ân-ı Kerîm tilavetine başlarken "e'üzü billâhi mine's-şeytânî'r-racîm" bazan da "İlahi! Taşlanmış şeytânın vesvesesinden, fenâ nefesinden sana sığınırım" buyururlardı.

Başkası tarafından okunmakta olan Kur'ân-ı Kerîm'i dinlemekten de pek ziyâde hoşlanırlardı. Bir vakit Abdullah bin Mes'ûd hazretlerine Kur'ân-ı Kerîm okumayı emir buyurdular. Ol hazret kendileri de dinliyorlardı. İbn Mes'ûd (r.a) vecd ü istiğrâk üzere yanık sadâsıyla okumağa başlayınca, aleyhi's-salâtü ve's-selâm Efendimiz huşû' ve hudû' içinde kaldılar, ağlıyorlardı, mübarek gözlerinin yaşları sakallarına kadar akmışdı.

Fahr-i Kâinât Efendimizin Kur'ân-ı Kerîm'i cünüblükten mâ'adâ her türlü hâl ve vaziyet üzere kırâ'at ettikleri olurdu. Bunun için mahsûs bir vaziyet almak âdetlerinden değildi. Bazan yattıkları, oturdukları halde okudukları gibi bazan da ayak üzerinde ve yürürken de okurlardı. Tilâvet esnâsında ekseriyet üzere abdestli bulunuyorlardı. Fakat âbdestsiz olarak okudukları da görülmüştür.

Aleyhi's-salâtü ve's-selâm Efendimiz, Kur'ân-ı Kerîm okurken bazan ğinâ² yapar tercî'a³ ri'âyet buyururlardı. Nasıl ki, Mekke-i Mükerrreme'nin feth edildiği gün Feth Sûresini tercî' yaparak ğinâ ile okumuşlardı. Abdullah b. Muğaffel (r.a) bu tercî'in ا ا diye üç elif kadar icrâ edilmiş olduğunu rivayet eder. Peygamber Efendimiz Hazretleri: "Kur'ân-ı Kerîm'i güzel sesleriniz ile süsleyiniz" buyuruyorlardı.⁴ Diğer bir hadîs-i şerifde "Kur'ân-ı Kerîm okurken ğinâ yapmayanlar bizden değildir"⁵ denilmiş olduğu mervîdir. Ve bir hadîs-i şerifde de "Hazret-i Allâh Peygamberin güzel sadâ ile teğanni ederek Kur'ân-ı Kerîm okumasına izin verdiği kadar -sarîh bir suretde- hiçbir şeye izin vermedi" vârid olmuştur.⁶

Bir gice Ebû Mûsa el-Eş'arî (r.a) Kur'ân-ı Kerîm tilavet ediyordu. Oradan geçmekte olan Peygamber Efendimiz bunu işiderek dinlemeğe koyuldular. Ebû Mûsa (r.a) Peygamberin huzurundan haberdâr olunca "Yâ Rasûlellah dinlediğinizi anlamış ola idim Kur'ân-ı Kerîm'i güzel sesim ile zînetleyerek okumuş olurdum." demişti.⁷

¹ Günlük okunması gereken Kuran'dan bir bölüme denir. Elimizdeki mushafta ise cüzün dörtte birine verilen addır.

² Nâğme ile terennüm etmek.

³ Tercî': Kur'an okurken nağmeli, ahenkli okumak, sesi boğazda oynatmak.

⁴ Ebu Davud, *es-Sünen*, Vitir, 8; Nesaî, *es-Sünen*, Bab-ü Tezyîni'l-Kur'an Bi's-Savt, 83.

⁵ Ebu Davud, *es-Sünen*, Kitabu's-Salat, Hadis No: 1469.

⁶ Ebu Davud, *es-Sünen*, Kitabu's-Salat, Hadis No: 1473.

⁷ Ebu Nuaym, *Hilyetu'l-Evliyâ*, II, 104; Beyhaki, *Şu'abu'l-İman*, V, 98-99.

Ġinâ ve Elhân ile Kur'ân-ı Kerîm Okumak ve Bu Hususta Fukahânın Nazarları

Fukahây-ı kiram Kur'ân-ı Kerîm'i ġinâ ve elhân ile okumanın bilâ-kerâhet câiz olup olmadığı hakkında iki zümreye ayrılmışlardır. Said b. el-Müseyyib, Said b. Cübeyr, Kasım b. Muhammed, İbrahim en-Nehaî, İbn Sîrîn hazarâtu ġinâ ve elhânın kerâhetine kâil olmuşlardır. İmâm-ı Mâlik, İmâm Ahmed b. Hanbel hazâratı ve etbâi da bu ciheti iltizam etmişlerdir. Bunlar: Elhân ve ġinâ bid'attir, binâen aleyh mekrûhdur, diyorlardı. Hattâ İmâm Mervezî'nin rivayetine göre İmâm Ahmed b. Hanbel "Elhân ile Kur'ân okumak bid'attir, dinlenmez" derlerdi.

Mezheb-i Hanbelî'nin en ileri gelenlerinden Abdullah bin Ahmed Hanbelî, Yusuf bin Musa, Yakûb bin el-Hibbân, Esram, İbrahîm b. el-Hâris hazerâtının rivâyetine göre, İmâm Ahmed b. Hanbel Ebû Mûsâ el-Eş'arî'nin elhânı gibi hüzn virici sadâ ile olan elhânı tecvîz etmiştir.

Bu zümrenin mensubunu yukarıda "Sünnet ve Hadîsler" unvânı altında yazılan ve zâhirleri itibâriyle elhânın cevâzına hattâ meşrûiyetine delâlet eden hadis ve sünnetleri "hüsn-i edâ"ya haml etmişlerdir.

Ulemây-ı eslâftan birçoğu da ale'l-ıtlâk elhân ve ġinâyı câiz görmüşlerdir. Abdullah b. Mübârek, Nadr bin Şümeyl bu ciheti tervîc ederlerdi. İmâm İbn Cerîr Taberî de bu zümredendir. Bunlar bu hususta bazı ma'rûf hadisler istinâd ederler. Hz. Ömer (r.a) güzel sesli olan Ebû Mûsâ el-Eş'arî (r.a)'yi gördükleri zaman "Rabbimizi düşündür, hâtırımıza getir." buyuruyorlardı. Ebû Mûsâ el-Eş'arî de elhâna riâyet ederek Kur'ân-ı Kerîm okumağa başlıyordu. Bunun üzerine Hz. Ömer "İşte Ebû Mûsâ'nın ġinâsı gibi ġinâ ile Kur'ân-ı Kerîm okumağa muktedir olanlar elbet öyle yapmalıdırlar..." diyordu.

Ukbe b. Âmir (r.a) de güzel sesli idi. Ve Kur'ân-ı Kerîm'i ġinâ ile okuyordu. Hz. Ömer Ukbe'yi gördükde "Bana filan sûreyi oku" demiş; Ukbe muhrik sadâsıyla okuyunca Hz. Ömer de müteessir olarak ağlamışdı. Ukbe ise İbn Abbas, İbn Mes'ud hazarâtının icâzetlilerinden muhterem bir zât idi.

İmam Ata bin Ebi Rabah (r.a), ekâbir ulemâdan Abdurrahman b. el-Esved hazretlerinin Ramazan-ı Şerîf ayında camiden camiye giderek güzel sesle Kur'ân-ı Kerîm okuyanları aramakta olduğunu söylerdi.

İmâm Tahâvî, Hazreti Ebû Hanîfe ve ashâbının elhân ve ġinâ ile okunan Kur'ân-ı Kerîm'i dinlemekte olduklarını zikir ediyor.

Muhammed bin Abdulhakem de, İmam Şafîi, Yusûf bin Amr'ın ġinâ ve elhâna riâyet edilerek tilâvet olunan Kur'ân-ı Kerîm'i dinlediklerini söylüyor. Sünnet ve Siyer ilimleriyle iştiğal eden ulema-i müteahhirîn bu hususta tafsîle ihtiyâç bulunduğunu yazıyorlar. Elhân ve ġinâyı ne de ale'l-ıtlak takbîh etmek ve ne de böyle kayıt ve şarttan başka tecvîz etmek münasip değildir, diyorlar. Anın içün bunlar elhân ve ġinâyı tabîi ve ġayr-ı tabîi olmak üzere iki kısma ayırırlar. Zahmetli temrînâta muhtaç olmaksızın sırf yed-i kudretin verdiği vehbî isti'dât ile icrâ edilen elhân ve ġinâyı tecvîz ederler. Fakat fitrî isti'dâtın fevkında külfetli, zahmetli ve ġayr-ı tabîi olan elhân ve ġinânın Kur'ân-ı Kerîm'e tatbikini kerâhetten hâli bul-

mazlar. Zaten İmâm İbn Cerir Taberî bile müstesna olmaksızın bilumum eslâfın bu gibi külfetle icrâ edilen ğınâyı tecvîz etmeyeceklerinde şübhe yoktur. Çünkü bu gibi ğınâlar, halâvet, rikkât değil bilakis bıkkınlık, ağırlık verirler.

Fakat Allahu Tealâ'nın insanlara bahş etmiş olduğu büyük bir nimet demek olan güzel seslerin tabiî elhânıyla Kur'ân-ı Kerîm'i tezyin etmenin kerâhetine değil, belki müstahsen olduğuna kâil olmak daha münasip olsa gerek. Bu babda vârid olan ehâdis-i şerîfe ve sünen-i nebeviyye de bu ciheti tervîç ediyor. İmâm Ahmed Hanbel ve etbâının da bu kadarına muhalefet etmemiş oldukları me'mûldür. Nasıl ki, yukarıda zikr olunan Abdullah b. Ahmed, Yusuf b. Mûsâ, Yakûb b. el-Hıbbân, Efram, İbrâhîm b. el-Hâris hazarâtının rivayetleri de bu mütalâaya kuvvet verir.